

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 339.5

МИТО В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

DUTY IN SYSTEM ADJUSTING EXTERNAL ECONOMIC RELATIONS OF UKRAINE

Жмурко Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Купровська Л.Р.

студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті висвітлено економічний зміст та призначення мита як непрямого державного податку, розглянуто його види та особливості стягнення. Проаналізовано динаміку та питому вагу надходження мита серед інших податкових платежів до Державного бюджету України протягом останніх років. Виявлено низку причин зменшення обсягу надходження цього податку до бюджету та наведено шляхи оптимізації адміністрування цього непрямого податкового платежу до вітчизняного бюджету.

Ключові слова: мито, ввізне мито, вивізне мито, сезонне мито, спеціальне мито, антидемпінгове мито, компенсаційне мито, додатковий імпорتنний збір, Державний бюджет України, Державна фіскальна служба України.

В статье отражено экономическое содержание и назначение пошлины как непрямого государственного налога, рассмотрены его виды и особенности взыскания. Проанализирована динамика и удельный вес поступления пошлины среди других налоговых платежей в Государственный бюджет Украины в течение последних лет. Выявлен ряд причин уменьшения объема поступления этого налога в бюджет и приведены пути оптимизации администрирования этого непрямого налогового платежа в отечественный бюджет.

Ключевые слова: пошлина, ввозная пошлина, вывозная пошлина, сезонная пошлина, специальная пошлина, антидемпинговая пошлина, компенсационная пошлина, дополнительный импортный сбор, Государственный бюджет Украины, Государственная фискальная служба Украины.

In the article economic maintenance and setting of duty are reflected as an indirect state tax, his kinds and features of penalty are considered. A dynamics and specific gravity of receipt of duty are analysed among other tax payments in the State budget of Ukraine during the last years. The row of reasons of reduction receipt of this tax is educed in a budget and the ways of optimization of this indirect tax payment are driven to the home budget.

Keywords: duty, import duty, exported duty, seasonal duty, special duty, anti-dumping duty, countervailing duty, additional imported collection, the State budget of Ukraine, Government fiscal service of Ukraine.

Постановка проблеми. В умовах поглиблення глобалізації та євроінтеграційних процесів швидкими темпами зростають обсяги міжнародних контактів держав як політичного, так і соціального, а особливо – економічного характеру. Кінцевим результатом такого процесу має стати вільне переміщення товарів, послуг, об'єктів інтелектуальної власності, капіталів, робочої сили через території різних держав та

поступове зникнення торговельних бар'єрів між ними. З року в рік у цю систему поступово інтегрується й вітчизняна економіка.

Разом з тим, у всі історичні періоди кожна держава для захисту власних інтересів та підтримки національного товаровиробника вводила низку митних платежів. Так, у сучасних умовах міжнародної торгівлі мито як один із митних платежів відіграє ключову роль у фор-

муванні зовнішньоторговельної політики країни. Вивчення ж процесу розвитку та сутнісних особливостей категорії «мита», властивих конкретному етапу історичного розвитку, дослідження його особливостей, функцій, видів дасть змогу більш широко охопити та зрозуміти цю економічну категорію. Зауважимо, що в останні роки, в умовах постійних соціально-економічних потрясінь, національні органи влади повинні вибрати якомога раціональнішу та продуктивнішу зовнішньоекономічну політику, яка б найбільш повною мірою відповідала інтересам України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вітчизняна фінансова наука в своєму арсеналі вже володіє науковими дослідженнями, присвяченими питанням генезису митних платежів України. Окремі проблемні аспекти адміністрування мита є предметом наукових досліджень низки вітчизняних вчених та науковців, зокрема висвітлені в працях: О.Ю. Буцької [1], С.Г. Войтова [2], І. Карамбовича та Л. Шевченко [3], Я. Литвина [4], І.М. Товкуна [9], Ю. Турянського [10] а також низки інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не заперечуючи цінність вище перелічених праць, вважаємо за доцільне поглибити теоретичні аспекти поняття такої економічної категорії, як «мито», яким і присвячена ця наукова стаття.

Формулювання цілей статті. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у висвітленні місця мита як непрямого податку серед інших податкових платежів України, дослідженні видів та особливостей мита, а також окресленні проблемних аспектів адміністрування його до Державного бюджету України та наведення напрямів подолання негативних тенденцій у цій фіскальній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумовою появи мита є суспільний поділ праці і розвиток торгівлі. Ще за рабовласницького ладу з'являється приватне мито, яке сплачувалось купцем при в'їзді у місто за право торгувати. Поступово розвиток торгівлі та промисловості зумовив зміну видів мита. В часи Середньовіччя митні збори зустрічаються всюди у різноманітних формах, але у більшості випадків вони були не чітко визначеними, непостійними і, згідно із загальним устроєм середніх віків, часто справлялись під особливим приводом. Так, протягом довгого часу мито сплачувалось за користування коморами, де купці в обов'язковому порядку зберігали свої товари. В період феодалної роздробленості набуло поширення внутрішнє мито, що справлялося за ввіз, вивіз чи транзит товарів через володіння феодала. Утворення централізованих держав та міжнародний поділ праці зумовив появу зовнішнього мита [3, с. 113].

Відповідно до статті 271 Митного кодексу України, мито – це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України,

який нараховується та сплачується відповідно до Податкового кодексу, Митного Кодексу, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Як видно з таблиці 1, поряд із митом у процесі регулювання зовнішньоекономічної діяльності широко використовуються інші різновиди митного оподаткування, які ще прийнято називати субститутами мита. Останні як самостійне фіскальне явище сьогодні ще недостатньо досліджені, однак не викликає жодного сумніву зумовлений ними фіскальний тягар на імпортерів при розмитненні товарів, а також на носіїв таких податків, що виступають місцевими споживачами імпортової продукції [10, с. 153].

По-перше, субституту мита істотно ускладнюють митні процедури, не відіграючи при цьому жодної самостійної ролі, а виступаючи лише як додаткові фіскальні чинники.

По-друге, справляння додаткових митних податків – субститутів мита – породжує проблему подвійного оподаткування.

По-третє, надмірний фіскальний митний тягар як примітивна форма протекціонізму створює вагомі перешкоди на шляху розвитку міжнародного співробітництва, насамперед у галузях зовнішньої торгівлі та вивозу і ввозу капіталів.

Таблиця 1
Функціонально-сутнісні характеристики мита [10, 153].

Митні платежі	
Податки та інші обов'язкові збори, що утримуються з товарів, які перетинають митний кордон	
Митні податки	Митні збори
Непрямі податки, що справляються митними органами з товарів, які перетинають митний кордон. Зараховуються до державного бюджету.	Збори, що нараховуються митними органами за послуги з розмитнення товарів. Надходять у розпорядження служб, що надали такі послуги.
Митні податки	
Мито	Інші митні податки
Непрямий податок на зовнішньоторговельні операції, що утримується з товарів, які перетинають митний кордон за законодавчо встановленими ставками Єдиного митного тарифу.	Внутрішні податки, що утримуються з імпортих товарів, які перетинають митний кордон. Такі податки є різновидом податків на зовнішнь-торгівельні операції.

Відомо, що в Україні застосовуються такі види мита:

1) ввізне мито (встановлюється на товари, що ввозяться на митну територію України);

2) вивізне мито (вивізне мито встановлюється законом на українські товари, що вивозяться за межі митної території України);

3) сезонне мито (на окремі товари законом може встановлюватися сезонне мито на строк не менше 60 та не більше 120 послідовних календарних днів з дня встановлення сезонного мита).

Разом з тим, законодавством передбачені і особливі види мита (див. рис. 1).

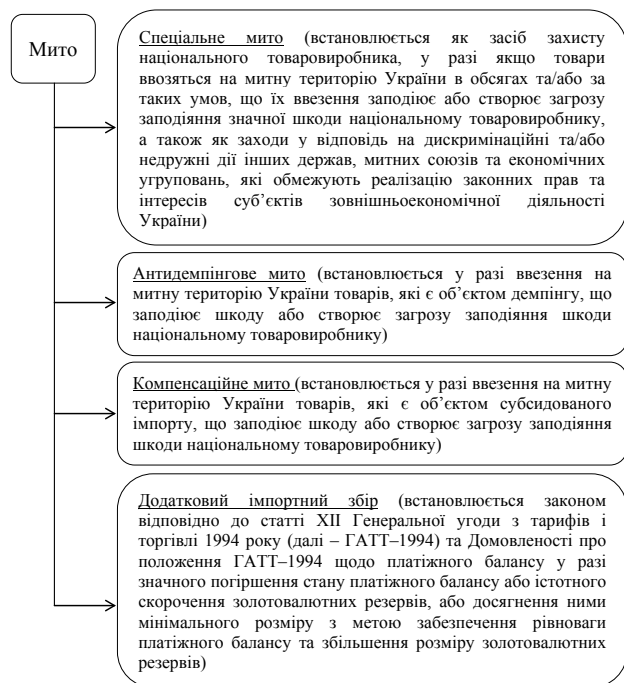

Рис. 1. Види особливого мита в Україні

Джерело: Складено авторами на основі : [5].

Вважаємо за доцільне відстежити динаміку надходження цього фіску до Державного бюджету України.

В таблиці 2 відображено структуру доходів до Державного бюджету України упродовж 2013–2016 років. Як видно з таблиці, динаміка мита упродовж аналізованого періоду є не-

однозначною та не має чітко вираженої тенденції до змін. Частка митних платежів є порівняно незначною і коливається в межах 3,3–7,61% доходів. Так, якщо у 2013 р. обсяг справляння мита до держбюджету становив 13,3 млрд. грн., у 2014 р. – 12,6 млрд. грн., у 2015 р. зафіксовано найбільший обсяг мита – 40,3 млрд. грн., то за 10 місяців 2016 р. від митного оподаткування надійшло лише 19,27 млрд. грн.

Так, сьогодні в Україні існує низка проблем, які впливають на стан тарифного регулювання, що відповідно вплинуло на обсяги стягнення мита. До таких проблем можна віднести [4, с. 732]:

- наявність значної кількості пільг зі сплати ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- встановлення специфічних та комбінованих ставок ввізного мита без урахування специфіки поставок товару;
- відставання митного контролю від сучасних потреб пропускну здатності та світових стандартів контролю товарів;
- значна деталізація та надмірна диференціація у розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари;
- корупційні діяння в митних органах призводять до зменшення надходжень до державного бюджету;
- ігнорування галузевими міністерствами та відомствами основних принципів і підходів щодо підготовки законодавчих актів з питань тарифного регулювання.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Вважаємо, що задля збільшення надходження митних платежів доцільно було б провести уніфікацію порядку справляння мита; посилити контроль органів державної влади над стягненням митних платежів і наданням митних пільг задля протидії корупційним схемам та тіньовому бізнесу, введення чіткого і прозорого

Таблиця 2

Структура доходів Державного бюджету України

Джерело доходів	2013 рік		2014 рік		2015 рік		2016 рік*	
	Млрд. грн.	Частка, %	Млрд. грн.	Частка, %	Млрд. грн.	Частка, %	Млрд. грн.	Частка, %
УСЬОГО ДОХОДІВ	337,60	100	395,30	100	529,43	100	600,23	100
Податкові надходження	262,80	77,84	280,20	70,88	409,42	77,33	502,16	83,7
Прямі податки	85,90	25,44	83,50	21,12	126,89	23,97	168,34	28,04
Непрямі податки	176,90	52,4	196,70	49,76	282,53	53,36	333,82	55,61
ПДВ	128,30	38	139,00	35,16	164,11	31	232,66	38,7
Акцизний податок	35,30	10,46	45,10	11,41	77,46	14,63	81,89	13,64
Мито	13,30	3,94	12,60	3,19	40,30	7,61	19,27	3,3
Неподаткові надходження	74,80	22,16	115,10	29,12	120,01	22,67	98,07	16,3

*Станом на листопад 2016 року

Джерело: Складено та розраховано авторами на основі : [6; 7; 8].

механізму застосування спрощеного порядку проведення процедур митного оформлення та розширення прав митних органів, удосконалення комунікативної політики та введення широкого кола інформаційних каналів взаємодії між Державною фіскальною службою України та платниками податку щодо адміністрування мита.

Процеси, що відбуваються в Україні вимагають такого механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який би вра-

ховував особливості національної економіки. Відсутність захисту національної економіки на даному етапі становлення нашої державності може спричинити скорочення національного виробництва і навіть знищення деяких його видів. Саме тому, перед Державною фіскальною службою України стоїть низка завдань щодо модернізації її діяльності задля впровадження ефективних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі і захисту національних інтересів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буцька О.Ю. Непрямі податки: економічна сутність, види, переваги та недоліки / О.Ю. Буцька, О.В. Тимошенко, І.А. Продай // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 8. – С. 67–72.
2. Войтов С.Г. Структурна детермінація митно-тарифного регулювання / С.Г. Войтов // Економічний часопис–XXI. – 2012. – № 9–10. – С. 21–24.
3. Карамбович І.М., Шевченко Л.Г. Генезис категорії мита та його сутнісні характеристики / І.М. Карамбович, Л.Г. Шевченко // Економічний простір. – 2009. – № 29. – С. 112–117.
4. Литвин Я.А. Непряме оподаткування в Україні : Сучасний стан та напрями вдосконалення / Я.А. Литвин // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 11. – С. 728–733.
5. Митний кодекс України (від 13 березня 2012 року № 4495–VI). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/>
9. Товкун І.М. Особливості законодавчого регулювання експортно-імпортних операцій / І.М. Товкун // Право та інновації. – №1 (9). – С.69–74.
10. Турянський Ю.І. Мито в системі фіскально-економічних важелів регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Ю.І. Турянський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2014. – Вип. 7(1). – С. 152–156.